

Adroddiad i'r: Cyngor Sir

Dyddiad y Cyfarfod: 2 Rhagfyr 2015

Aelod / Swyddog Arweiniol: Y Cyngorydd Julian Thompson-Hill / Richard Weigh

Awdur yr Adroddiad: Richard Weigh, Prif Swyddog Cyllid

Teitl: Diweddariad ar Gyllideb 2016/17

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn nodi beth yw'r sefyllfa ddiweddaraf o ran darparu cyllideb refeniw 2016/17 ac yn tynnu sylw at y mesurau sy'n cael eu cymryd yn rhan o Gam 5 y broses gyllideb dwy flynedd bresennol. Mae'r adroddiad hefyd yn tynnu sylw at y buddsoddiad y mae'r cyngor wedi gwneud mewn seilwaith allweddol a gwelliannau ledled y sir dros gyfnod parhaus o ostyngiadau mewn cyllid. Roedd yr adroddiad hefyd yn amlinellu sut y mae strategaeth cyllideb y cyngor wedi diogelu gwasanaethau allweddol tra'n rheoli sefyllfa ariannol heriol.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Darparu trosolwg o'r broses gyllideb a chyflawniadau hyd yn hyn ac i roi crynodeb o'r sefyllfa ddiweddaraf. I edrych ar y lefel sylweddol o fuddsoddiad mewn prosiectau cyfalaf mawr a diogelu gwasanaethau allweddol yn ystod cyfnod ariannol heriol.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Nodi'r cynnydd a wnaed wrth gyflwyno cyllideb 2016/17 a'r camau arfaethedig i gwblhau'r broses.

Nodi nad yw'r rhan fwyaf o arbedion a wnaed hyd yn hyn yn y broses gyllideb ddwy flynedd wedi gosod toriadau i wasanaethau neu gynydd mewn costau.

Nodi bod y buddsoddiad cyfalaf o bron i £200 miliwn ar brosiectau a gwblhawyd ac a gynlluniwyd ar draws y sir o 2012 yn ymestyn i 2019.

4. Manylion yr Adroddiad

Ym mis Ebrill 2014, fe nododd strategaeth gyllideb y cyngor fwch posibl yn y gyllideb o £18miliwn dros y ddwy flynedd ariannol nesaf. Yn bennaf, cafodd hyn ei annog gan fynegiannau y byddai setliad cyllidol y cyngor yn gostwng, ochr yn ochr â phwysau cost nad oedd modd eu hosgoi. Roedd Setliad Llywodraeth Leol ar gyfer 2015/16 yn golygu gostyngiad yng nghyllideb y cyngor o 3.6%, a oedd yn cyfateb i £5.3m. Gyda phwysau costau roedd yn rhaid i'r cyngor eu hariannu, megis cyflogau, pensiynau a chynnydd mewn ynni, y bwlch cyllidol ar

gyfer 2015/16 oedd £8.3miliwn a gan ddefnyddio'r un fethodoleg, fe amcangyfrifir y bydd tua £7.4 miliwn yn 2016/17, sef cyfanswm o £15.7miliwn.

Tra'n ymdrin â gostyngiad yn y gyllideb, gosododd y cyngor flaenoriaethau i warchod a buddsoddi gwasanaethau pwysig megis ysgolion, gofal cymdeithasol a'r ffyrdd, ac mae wedi parhau i gyflawni hyn drwy gydol y broses gyllideb.

Enw'r broses i ddod o hyd i'r arbedion angenrheidiol i gyflawni'r gyllideb dros y ddwy flynedd Rhyddid a Hyblygrwydd. Roedd yn cynnwys adolygiad o bob gwasanaeth a gweithgaredd a dadansoddiad o gyllideb refeniw cyfan y Cyngor. Roedd y broses yn ymgorffori cyfres o weithdai cyllideb gydag aelodau etholedig pan gafodd cyllideb refeniw cyfan y cyngor ei gyflwyno ar sail llinell wrth linell, ynghyd â chynigion i wneud arbedion o bob gwasanaeth. Hyd yn hyn, cynhaliwyd pymtheg o weithdai a bydd y gweithdy olaf yn cael ei gynnal 14 Rhagfyr.

Mae crynodeb o sefyllfa'r gyllideb hyd yma i'w weld yn Nhabl 1 isod

Tabl 1 Crynodeb o Sefyllfa'r Gyllideb

Crynodeb o'r Sefyllfa Camau 1 -5		
	2015/16	2016/17
	£'000	£'000
Bwlch yn y Gyllideb	8,259	7,433
Cynigion		
Cam 1	3,715	870
Cam 2	3,571	1,785
Cam 3	473	-
Cam 4		1,290
Cam 5		1,273
Cyfanswm y Cynigion	7,759	5,218
Balansau	500	
Addasiad Sylfaen Drethu		250
Bwlch	0	1,965

Mae camau 1-4 wedi cymeradwyo cynigion sydd â chyfanswm £4m, a bydd £1.2m pellach yn cael ei gynnwys yng Ngham 5 (manylion ynghlwm wrth yr adroddiad hwn). Mae dadansoddiad o'r arbedion a gyflawnwyd yn y broses i'w gweld yn Nhabl 2 isod:

Tabl 2 Dadansoddiad o Arbedion Hyd Yma

Categori o Arbedion a Gyflwynwyd gan Rhyddid a Hyblygrwydd	2015/16	2016/17	Cyfanswm
	£'000	£'000	m
			%
Comisiynu / caffael /darparu gwasanaeth amgen	520	1,253	14%
Newid i lefel gwasanaeth a dderbynnir gan y cyhoedd	867	331	9%
Effeithlonrwydd a Moderneiddio	2,820	2,151	38%
Cynnydd mewn Ffioedd a Thaliadau neu refeniw allanol	665	128	6%

ychwanegol			
Lleihau gwasanaeth / tynnu gwasanaeth yn ôl	140	240	3%
Addasiadau Technegol Cyllideb - cyfateb y gyllideb i wariant	2,747	1,115	30%
Cyfanswm	7,759	5,218	

Mae mwyafrif helaeth (82%) yr arbedion hyd yn hyn wedi bod yn rhai effeithlonrwydd neu fesurau eraill sydd heb gael effaith negyddol ar wasanaethau i'r cyhoedd. Bu cynnydd o ddim ond 2.75% yn nhreth y Cyngor yn 2015/16, sef un o'r cynnydd isaf yng Nghymru a'r lefel yma o gynnydd yw'r dybiaeth ar gyfer 2016/17.

Caiff y bwlch yn y gyllideb ei gyfrifo drwy ddefnyddio nifer o dybiaethau cynllunio, gan gynnwys y lefel cynnydd yn Nhreth y Cyngor a chwyddiant dros gyflogau a meysydd eraill. Y prif gynhwysyn serch hynny yw lefel y referniw a ddarperir gan Lywodraeth Cymru, gan mai dyma yw bron i dri chwarter cyllid referniw net y cyngor. Mae'r bwlch yn y gyllideb yn tybio gostyngiad arian parod - 4% yn lefel cyllid y cyngor a ddarperir drwy'r setliad gan Lywodraeth Cymru. Mae'r lefel hon o ostyngiad yn gyson â chynghorau eraill yng Nghymru fel rhagdybiaeth cynllunio ac mae'n seiliedig ar fynegiannau (ond nid setliadau dangosol cadarn) y byddai'r setliad ar gyfer 2016/17 yn waeth nag 2015/16, sef 3.6% ar gyfer Sir Ddinbych. Mae pob gostyngiad canrannol yn y setliad referniw yn cyfateb i oddeutu £1.4 miliwn.

Mae'r sail ar gyfer gostyngiadau yn aneglur gan fod dadansoddiad o Gyllideb yr Haf y DU yn awgrymu y byddai effaith gohirio cyflawni gwarged gyllideb genedlaethol am flwyddyn, a gymerwyd ag effaith ganlyniadol Barnett o bolisiau i ddiogelu cyllidebau iechyd ar lefel y DU, yn rhoi setliad arian cadarnhaol i Gymru. Os mai dyma'r achos, mae'r dadansoddiad yn awgrymu y gallai fod digon o le i ddarparu'r un lefel o amddiffyniad i iechyd yng Nghymru fel yn Lloegr heb wneud toriadau sylweddol i gyllid llywodraeth leol. Mae un senario yn awgrymu y gallai'r gostyngiad cyfartalog i lywodraeth leol fod yn llai nag 1% y flwyddyn nesaf, yn hytrach na'r toriadau llawer mwy difrifol a gafodd eu darogan.

Mae'r rhan fwyaf o gyllidebau cynghorau yng Nghymru yn cael eu gwario i ddarparu addysg a gofal cymdeithasol. Gyda chyllidebau sefydlog, megis addalu dyled, mae llai nag 1 / 5ed i ymdrin â chyllidebau eraill. Felly, petai toriadau o 3-4% yn cael eu gweithredu yn y tymor canolig, byddai maint y gostyngiad yn golygu ei bod yn anochel y byddai rhywfaint o'r effaith yn gorfod disgyn ar ysgolion a gofal cymdeithasol, a fyddai'n ymddangos yn groes i flaenoriaethau cenedlaethol i ddiogelu'r cyllidebau hyn.

Fe fydd Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi ei chyllideb ar 8 Rhagfyr gyda Setliad Dros Dro Llywodraeth Leol yn dilyn ar 9 Rhagfyr. Bydd hyn yn gwneud y sefyllfa ariannu ar gyfer 2016/17 yn fwy eglur. Bydd y cyhoeddiad Setliad Dros Dro yn cynnwys prif ffigur, ond ni chaiff effaith newidiadau i ffrydiau cyllid grant referniw eu cyhoeddi ar yr un pryd (y mae'r cyngor yn derbyn tua £30m).

O ystyried lefel o ansicrwydd ynghylch y setliad refeniw, mae gweithdai cyllideb diweddar i aelodau wedi canolbwyntio ar ystod o gynigion y bydd angen eu gweithredu efallai yn 2016/17. Er mwyn cynnal momentwm a chyfyngu ar risgiau ar ddiwedd y broses, fe eglurwyd y byddai set o fesurau yn cael eu cyflwyno i'r cyngor er gwybodaeth ym mis Rhagfyr er mwyn gallu nodi effaith y gyllideb. Mae'r cyfan wedi cael eu trafod mewn gweithdai cyllideb neu wedi'i cyflwyno mewn fforymau aelodau eraill, ac maent yn eitemau sydd wedi'i dirprwyo i swyddogion, gan gynnwys ailstrwythuro rheoli, moderneiddio ac arbedion effeithlonrwydd, modelau cyllido amgen a newid cyllidebau i gyd-fynd â gwariant neu risg. Mae'r manylion yn **Atodiad 1** ac yn cyfrannu cyfanswm o £1.2m at y bwch yn y gyllideb. O'i ystyried â rhagdybiaethau cynllunio ac ariannu, mae mesurau Cam 5 yn lleihau'r bwch cyllidebol o £2.093m. Lle y bo'n briodol, fe gwblhawyd asesiadau effaith ac mae modd i aelodau eu gweld yn rhan llyfrgell aelodau ar system Modern.gov.

Nid oes cyfeiriad clir eto ynghylch a fydd cyfarwyddebau i ddiogelu ysgolion a chyllidebau eraill. Bu addewid gweinidogol ers 2011 i ddiogelu cyllidebau ysgolion yng Nghymru gan '1% yn uwch na'r Grant Bloc i Gymru'. Gan dybio bod y Grant Bloc yn weddol wastad, fel y nodir uchod, gellir cyflawni'r addewid hwn drwy beidio â chael gwared ar addasiadau demograffeg disgyblion o'r cwantwm cyllidebau ysgolion, a darparu rhagor o adnoddau pellach i adeiladu ysgolion newydd ledled y sir.

Er mwyn cydymffurfio â'r addewid i 'amddiffyn' cyllidebau ysgolion, dylai'r cyngor fod wedi cynyddu'r cyllid i ysgolion o £3.4m dros y pedair blynedd diwethaf. Yn wir, mae cyllid ysgolion yn Sir Ddinbych wedi cynyddu £6.3m. Manylir ar hyn yn **Atodiad 2**. Bydd yn rhaid i ysgolion amsugno'r holl bwysau costau sy'n codi yn 2016/17, sef £2.5 yn ôl yr amcangyfrif, a chafodd cyllidebau dangosol eu seilio ar hynny. Mae cyllidebau gofal cymdeithasol wedi cael eu diogelu hefyd ac maent wedi cyflawni sefyllfa refeniw cadarnhaol gan ganiatáu buddsoddiad pellach mewn gwasanaethau a moderneiddio gwasanaethau dros y ddwy flynedd ddiwethaf.

Yn ogystal â darparu cyllideb gytbwys trwy broses fanwl a heriol, mae'r cyngor hefyd wedi parhau i fuddsoddi mewn gwelliannau a seilwaith hanfodol bwysig. Mae'n werth ystyried graddfa'r buddsoddiad hwn a'r manteision a ddarperir ledled y sir. Manylir ar y rhain yn **Atodiad 3** ac maent yn dangos rhwng 2012/13 a 2019/10, bydd buddsoddiad cyfalaf gwirioneddol ac arfaethedig yn gyfystyr â bron i £200m yn ystod cyfnod o ostyngiadau parhaus i gyllideb refeniw y cyngor.

Crynodeb o Fuddsoddiad Cyfalaf 2012-2020	£miliwn
Ysgolion	96.8
Ffyrdd	18.4
Gofal Cymdeithasol	21.5
Llifogydd ac Amddiffyn yr Arfordir	16.1
Datblygu Economaidd ac Adfywio	26.8
Hamdden a Llyfrgelloedd	6.7
Arall	9.3

Bydd cyhoeddi'r Setliad Llywodraeth Leol yn hwyr yn golygu efallai y bydd angen addasu amserlen y gyllideb. Mae'n rhaid i'r Cyngor bennu'r gyllideb mewn pryd i fedru cynhyrchu ac anfon biliau Treth y Cyngor ym mis Mawrth. Yn ddibynnol ar lefel y Setliad Dros Dro, mae'n debygol y bydd angen cynnal cyfarfod ychwanegol o'r cyngor llawn i gwblhau'r gyllideb ym mis Chwefror.

Ni fydd Setliad Llywodraeth Leol yn cael ei gyhoeddi tan 2 Mawrth 2016. Cafwyd sicrwydd na ddylai fod unrhyw symudiad negyddol rhwng gwerthoedd y Setliad Dros Dro a'r Setliad Terfynol. Fel arfer, bydd mân newidiadau data rhwng y ddau, ond cafwyd sicrwydd y bydd hyn wedi'i ystyried yn y fersiwn dros dro. Felly, bydd yn rhaid seilio cyllideb derfynol y Cyngor a Threth y Cyngor ar y Setliad Dros Dro. Mae cyngor cyfreithiol cychwynnol yn awgrymu bod hyn yn dderbynol cyhyd ag nad yw'r Setliad Terfynol yn wahanol iawn i'r fersiwn dros dro. Ni fydd cyllideb derfynol Llywodraeth Cymru yn mynd gerbron y Senedd tan 8 Mawrth.

Yn **Atodiad 4** mae llythyr oddi wrth Lywodraeth Cymru/Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn amlinellu amserlen y gyllideb genedlaethol.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheolaeth effeithiol o gyllideb y cyngor a chyflawni'r strategaeth gyllidebol a gytunwyd yn sylfaen i weithgareddau ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Gan ddibynnu ar lefel y setliad ariannol, amcangyfrifir bod angen arbedion o £7.4miliwn. Y bwlc yn y gyllideb ar y sail ei fod yn -4% yw £1.9miliwn ar hyn o bryd. Fe gyflwynir cynigion pellach i fynd i'r afael â'r bwlc yn y gyllideb unwaith y byddwn yn gwybod beth yw'r setliad.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb (AEC) a gynhaliwyd ar y penderfyniad?

Mae AEC wedi'i gwblhau ar gyfer pob cynnig perthnasol.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda'r Pwyllgorau Archwilio ac eraill?

Mae adroddiadau blaenorol wedi rhoi sylw manwl i'r broses ymgynghori sylweddol a gynhaliwyd i gyflwyno cyllidebau 2015/16 a 2016/17, gan gynnwys gweithdai, pwyllgorau archwilio, y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, grwpiau tasg a gorffen, Cyd Bwyllgor Ymgynghorol ac ymarfer ymgysylltu â'r cyhoedd y llynedd. Roedd yr ymarfer ymgysylltu a gwblhawyd y llynedd, o'r enw 'Torri'r Brethyn' yn cynnwys cynigion ar gyfer y ddwy flynedd ariannol a chafwyd 822 o ymatebion a dros 5,179 o ymweliadau â'r wefan. Cafodd yr adroddiad manwl o ymatebion i'r ymarfer ymgysylltu ei gyflwyno i'r cyngor y llynedd ac mae ar gael

ar y system Modern.gov. Fe sefydlwyd grŵp tasg a gorffen aelodau i asesu effaith cynigion arbedion sydd wedi eu rhoi ar waith fel rhan o'r broses gyllideb hon. Ers cwblhau'r ail gam o broses y gyllideb dwy flynedd, mae cynigion i fynd i'r afael â'r bwlch yn y gyllideb wedi canolbwyntio ar fesurau effeithlonrwydd ac nid mesurau a fyddai'n cael effaith ar y cyhoedd, ac felly ni fyddai ymgysylltu pellach ar gynigion o'r fath yn werth chweil.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Bydd hon yn parhau'n broses heriol iawn a bydd rhai penderfyniadau anodd i'w gwneud ar hyd y daith. Mae ymrwymiad a chefnogaeth yr aelodau etholedig i'r broses o wneud penderfyniadau ac o graffu ar y broses yn hanfodol.

Nod proses y gyllideb yw sicrhau bod y cyngor yn cyflwyno cyllideb gytbwys. Mae'r ansicrwydd ynghylch lefel y Setliad ariannol yn golygu y gall y bwlch yn y gyllideb a amcangyfrifwyd newid ar gyfer 16/17 ond mae'n rhaid i hyn gael ei ystyried yng nghyd-destun y tebygolrwydd y bydd Setliadau ariannol negyddol yn parhau yn y tymor canolig. Mae'r hysbysiad hwyr eleni'n peri rhai risgiau, ond ar hyn o bryd credir bod modd dygymod â nhw.

Mae'n debygol y bydd gostyngiadau cyllid i awdurdodau lleol yng Nghymru yn parhau yn y tymor canolig ac er y bydd y cyngor bob amser yn ymdrechu i fod yn fwy effeithlon er mwyn arbed arian, efallai na fydd hyn ynddo'i hun yn ddigonol yn y dyfodol. Bydd penderfyniadau cyllideb yn rhai caletach ac mae'n debyg y bydd angen rhagor o amser i'w cyflawni.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae proses y gyllideb ynddi ei hun yn fesur ar gyfer rheoli risg, gyda'r nod o ddynodi, o asesu ac o gytuno ar gynigion y gyllideb mewn modd cynlluniedig ac amserol. Mae rheoli risg proses y gyllideb yn ystyriaeth allweddol i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac mae risgiau penodol wedi eu nodi mewn adroddiadau blaenorol. Dynodir ac amlygir y risgiau ariannol a'r risgiau i wasanaethau mewn gweithdai cyllideb wrth ddatblygu'r cynigion.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol o dan Adran 151, Deddf Llywodraeth Leol 1972 wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol.